

Criteria Beeldkwaliteit

Passagiersvaartuigen

Projectteam Programma Varen – Passagiersvaart
Extern adviseur: Erfgoedwerf

Datum

18 april 2016

Versie

definitief

Korte Ouderkerkerdijk 7
Amsterdam
Postbus 94370
1090 GJ Amsterdam
T 0900 93 94
F 020 608 39 00
KvK 41216593

www.waternet.nl

18 april 2016

Inhoud

1	Ruimtelijke visie en passagiersvaartuigen	5
1.1	Gewenste situatie	5
1.2	Ruimtelijke visie	5
1.3	Ruimtelijke context en kenmerken van de Amsterdamse binnenstad	5
1.3.1	Gebiedsgerichte beeldkwaliteitscriteria in het binnenstadvaarwater	5
1.3.2	Beschermd stadsgezicht 'Amsterdam binnen de Singelgracht'	5
1.3.3	Grachtengordel van Amsterdam op Werelderfgoedlijst	6
2	Beeldkwaliteit bij vaartuigen met een gezichtsbepalende uitstraling	7
2.1	Beeldkwaliteit en gewogen toetreding	7
2.2	Doel en uitgangspunten	7
2.3	Werkwijze bij gewogen toetreding	7
2.3.1	Beoordelingscommissie	7
2.3.2	Gewogen factor score methode	8
2.3.3	Vergelijkende beeldkwaliteitscriteria met scorelijst	8
2.3.4	Beoordelingsprocedure	8
3	Beschrijving beeldkwaliteitscriteria	9
3.1	Beschrijving algemene beeldkwaliteitscriteria voor passagiersvaartuigen	9

1 Ruimtelijke visie en passagiersvaartuigen

1.1 Gewenste situatie

De gemeente Amsterdam hanteert een aparte categorie voor vaartuigen die zich met uitstraling en kwaliteit onderscheiden van het reguliere vaarproduct. Het gaat om gezichtsbepalende vaartuigen die voor de stad van belang zijn; daarom wil het college vaartuigen met een passende uitstraling belonen. Het kan hierbij gaan om bijvoorbeeld salonvaartuigen met een authentiek voorkomen, of om vaartuigen waarvan de maatvoering en karakteristieken aansluiten bij de ruimtelijke visie van de gemeente Amsterdam. Hiervoor zijn specifieke beeldkwaliteitscriteria opgesteld.

1.2 Ruimtelijke visie

De ruimtelijke visie van de gemeente Amsterdam en de gewenste ontwikkelingen zijn beschreven in de Structuurvisie, de Watervisie en de Nota Varen in Amsterdam. Met dit beleid wordt ingezet op het borgen van ruimtelijke kwaliteit in Amsterdam. De Nota Varen in Amsterdam beschrijft een toekomstvisie op het gebruik van het water in Amsterdam als openbare ruimte, voor recreatie en toerisme, wonen en werken, pleziervaart en watersport en vervoer over water. De Watervisie beschrijft het ruimtelijk-economisch perspectief op het gebruik van het water.

De binnenstad van Amsterdam is door het Rijk aangewezen als beschermd stadsgezicht en een deel daarvan als UNESCO Werelderfgoed. Dit gebied is van algemeen belang wegens de schoonheid, de onderlinge ruimtelijke of structurele samenhang en de wetenschappelijke of cultuurhistorische waarde. Deze status stelt hoge eisen aan de ruimtelijke kwaliteit.

1.3 Ruimtelijke context en kenmerken van de Amsterdamse binnenstad

1.3.1 Gebiedsgerichte beeldkwaliteitscriteria in het binnenstadvaarwater

De binnenstad van Amsterdam is bij ministeriële beschikking aangewezen als beschermd stadsgezicht. Het vaarwater, de havens en veel gebouwen hebben een hoge cultuurhistorische en architectuurhistorische waarde. In de binnenstad staat de bescherming en instandhouding van bestaande waarden voorop. De gebiedsgerichte beeldkwaliteitscriteria in het binnenstadvaarwater zijn altijd van toepassing in de historische binnenstad van Amsterdam en zijn tevens uitgangspunt voor de algemene beeldkwaliteitscriteria voor passagiersvaartuigen.

1.3.2 Beschermd stadsgezicht 'Amsterdam binnen de Singelgracht'

Op 29 januari 1999 hebben de ministers van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer de 'binnenstad van Amsterdam binnen de Singelgracht' aangewezen als beschermd stadsgezicht. Bij de bescherming van het stadsgezicht Amsterdam binnen de Singelgracht ligt het accent op de gave historisch-ruimtelijke structuur en het nog overwegend historisch waardevolle bebouwingsbeeld van de historische binnenstad.

1.3.3 Grachtengordel van Amsterdam op Werelderfgoedlijst

Sinds 2010 is de grachtengordel van Amsterdam binnen de Singelgracht aangewezen als UNESCO-Werelderfgoed. De zeventiende-eeuwse stadsuitbreiding van Amsterdam is het meest complete en meest geslaagde voorbeeld van barokke stedenbouw in Europa en was de enige stadsuitbreiding van deze omvang in die tijd. Zij representeert het type van de Nederlandse grachtenstad in zijn meest ideale vorm. De opbouw in concentrische halve cirkels en radiaalstraten met hoge, meest smalle bouwwerken rondom de middeleeuwse stadskern geeft Amsterdam zijn unieke ruimtelijke en architectonische karakter. Door de eeuwen heen nagenoeg intact gebleven, bepaalt vooral de grachtengordel tot in onze tijd het imago van de stad als erfgoedstad en geeft Amsterdam daarmee zijn unieke positie en roem in de wereld.

De gemeente Amsterdam vindt het vanwege de bijzondere cultuurhistorische waarde van de Amsterdamse grachtengordel dan ook belangrijk dat ook de passagiersvaartuigen die in de Amsterdamse binnenstad varen rekening houden met deze ruimtelijke context en de kenmerken van de Amsterdamse binnenstad.

2 Beeldkwaliteit bij vaartuigen met een gezichtsbepalende uitstraling

2.1 Beeldkwaliteit en gewogen toetreding

Het gebruik van het vaarwater is de laatste decennia steeds intensiever geworden. Ondertussen bevinden zich meer boten op het water en wordt er met grotere vaartuigen gevaren. De gemeente kiest voor een ontwikkeling naar kleinere, schonere vaartuigen en naar betere spreiding over de stad. De rol van de gemeente is te zorgen voor een veilige en vlotte doorvaart en kwaliteitstoezicht. De gemeente streeft er naar onwenselijke ontwikkelingen en excessen tegen te gaan en bonafide ondernemers te steunen in hun streven naar een kwalitatief hoogstaand publieksaanbod.

2.2 Doel en uitgangspunten

In de Verordening op het binnenwater(2010) is vastgelegd dat er eisen aan welstand van vaartuigen kunnen worden gesteld bij het verlenen van de exploitatievergunning aan passagiersvaartuigen. Het college kan nadere regels stellen aan de stedenbouwkundige inpasbaarheid en daarmee het versterken van de beeldkwaliteit. Het voornemen om voor één categorie aanvullende eisen te stellen aan de uitstraling van een vaartuig is kenbaar gemaakt in het collegebesluit 'criteria verdeling exploitatievergunningen passagiersvaart [bemand groot]'. Ook zijn hierin de voorgenomen subcriteria benoemd. De beeldkwaliteitscriteria zijn een verdere uitwerking op deze bepaling en dit besluit. De gemeente vindt dat zorgvuldig vormgegeven en goed onderhouden, gezichtsbepalende passagiersvaartuigen een positieve bijdrage kunnen leveren aan de beleving en de ruimtelijke kwaliteit van het vaarwater in de Amsterdamse binnenstad en de daaromheen liggende stadsdelen. Om de passende uitstraling vollediger te omschrijven, zijn er beeldkwaliteitscriteria opgesteld. Gelet op het feit dat het om vaartuigen gaat die varen in het beschermd stadsgezicht van Amsterdam, is vooral de esthetische betekenis en uitstraling van deze vaartuigen van belang. De nadruk wordt gelegd op de visuele kwaliteiten van het vaartuig. Op deze manier wordt bijgedragen aan de ruimtelijke kwaliteit van de binnenstad van Amsterdam.

De beeldkwaliteitscriteria geven in woord en beeld de uitgangspunten voor de gewenste beeldkwaliteit, door aan te geven welke kenmerken gewenst of juist minder gewenst zijn. De beeldkwaliteitscriteria voor passagiersvaartuigen gaan bijvoorbeeld in op materialen en kleuren, maar ook op de verhoudingen van de verschillende delen van het vaartuig en de mate waarin het vaartuig past in zijn omgeving. De beeldkwaliteitscriteria zijn het toetsingskader. In hoofdstuk 3 worden deze criteria verder toegelicht en uitgewerkt.

2.3 Werkwijze bij gewogen toetreding

2.3.1 Beoordelingscommissie

Voor de beoordeling van passagiersvaartuigen met behulp van de beeldkwaliteitscriteria stelt de gemeente Amsterdam een beoordelingscommissie in. Deze commissie bestaat uit 3 leden, die deskundigheid bezitten op verschillende disciplines. Er zal één lid zitting nemen met expertise op het gebied van scheepsbouw, één lid met expertise op het gebied van het beschermd stadsgezicht en één lid met expertise in

esthetische en visuele kwaliteit van vaartuigen. Het college acht deze drie disciplines nodig om tot een gewogen oordeel te komen over beeldkwaliteit van vaartuigen. De commissie beoordeelt op één moment alle voorliggende aanvragen voor een vergunning voor passagiersvaartuigen voor een periode van tien jaar.

2.3.2 Gewogen factor score methode

Voor de gewogen toetreding hanteert de gemeente de zogenoemde 'gewogen factor score methode'. Bij de gewogen factor score methode wordt de score uitgedrukt in punten. Niet alle criteria wegen even zwaar, de scores worden opgeteld om tot een totaalscore te komen.

2.3.3 Vergelijkende beeldkwaliteitscriteria met scorelijst

De passagiersvaartuigen worden vergeleken op grond van een aantal beeldkwaliteitscriteria. In de bijbehorende scorelijst krijgen de vaartuigen per criterium een score tussen de 0 en 5, waarbij een hogere score een hogere beeldkwaliteit aangeeft. De maximale score is 60 punten.

De scores worden als volgt gehanteerd:

0. Sluit geenszins aan bij het beeldcriterium
1. Sluit minimaal aan bij het beeldcriterium
2. Sluit enigszins aan bij het beeldcriterium
3. Sluit voldoende aan bij het beeldcriterium
4. Sluit ruim voldoende aan bij het beeldcriterium
5. Sluit helemaal aan bij het beeldcriterium

2.3.4 Beoordelingsprocedure

Om een eerlijke beoordeling te garanderen, verloopt de beoordeling volgens een vooraf bepaalde procedure, die in deze paragraaf wordt toegelicht. De drie leden van de beoordelingscommissie krijgen de Aanvragen in geanonimiseerde vorm aangeboden, zodat zij niet weten welke Aanvrager bij een Aanvraag hoort. Uiteraard kan daarbij niet uitgesloten worden dat een beoordelaar een foto van een bekend vaartuig herkent.

De leden van de beoordelingscommissie zullen per beeldkwaliteitscriterium eerst individueel een score tussen 0 en de maximumscore toekennen. Daarna kijkt de commissie voor elk criterium of er twee individuele beoordelingen gegeven zijn die meer dan twee punten van elkaar verschillen. Als dit niet voorkomt worden de individuele scores gemiddeld om zo op een eindscore uit te komen voor het beoordeelde beeldkwaliteitscriterium. Wanneer er wel twee beoordelingen zijn die meer dan twee punten verschillen bespreekt de beoordelingscommissie de afwijking om vervolgens tot een eindcijfer te komen. Nadat alle criteria zo beoordeeld zijn, worden de scores van de individuele criteria – zonder af te ronden – bij elkaar opgeteld, waarna de eindscore wordt afgerond op een geheel punt.

3 Beschrijving beeldkwaliteitscriteria

3.1 Beschrijving algemene beeldkwaliteitscriteria voor passagiersvaartuigen

Bij de beoordeling van een vergunningaanvraag voor de exploitatie van een passagiersvaartuig wordt gekeken naar de bijdrage aan de ruimtelijke visie van de gemeente Amsterdam. Bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit worden getoetst aan de hand van de volgende algemene beeldkwaliteitscriteria¹:

Vergelijkende criteria

- A. Schaal en maatverhoudingen
- B. Relatie tussen vorm, gebruik en constructie
- C. Relatie tussen schip en omgeving
- D. Betekenissen van vormen in sociaal-culturele context
- E. Evenwicht tussen helderheid en complexiteit
- F. Materiaal, textuur, kleur en licht

De bovenstaande zes beeldkwaliteitscriteria zijn hieronder met tekst verder uitgewerkt en met referentiebeelden toegelicht. Aan de hand hiervan kan een weging gemaakt worden van de mate waarin een passagiersvaartuig voldoet aan de kenmerken van de bovenstaande zes beeldkwaliteitscriteria. Als bijlage is een scorelijst toegevoegd.

A. Schaal en maatverhoudingen (totaal maximaal 15 punten)

Een vaartuig dat voldoet aan redelijke beeldkwaliteitseisen heeft een samenhangend stelsel van schaal en maatverhoudingen dat beheerst wordt toegepast in ruimtes, volumes en vlakverdelingen.

A1: Het casco en de opbouw hebben een evenwichtige verhouding: maximaal 5 punten.

Casco: het casco is de scheepsromp zonder de dekken, tuigage en opbouwen, het is het drijflichaam van het vaartuig.

Opbouw: elke besloten ruimte die een redelijk eind boven het dek uitsteekt (het dek is het platte deel van het vaartuig waarop gelopen kan worden).

Hiervoor wordt gekeken naar het volgende element:

- Het casco en de opbouw hebben onderling een evenwichtige verhouding, waarbij het casco in de verschijningsvorm leidend is.

¹ De algemene criteria richten zich op de zeggingskracht en het vakmanschap van het architectonische (en in dit geval het scheepsbouwkundige) ontwerp en zijn terug te voeren op vrij universele kwaliteitsprincipes, die prof. ir. Tjeerd Dijkstra als rijksbouwmeester in 1985 schreef in 'Architectonische kwaliteit, een notitie over architectuurbeleid'.

Maatverhoudingen beheerst toegepast

Volume dak minder beheerst toegepast

A2: De opbouw volgt de zeeglijn, houdt voor- en achterdek vrij en blijft binnen het casco: maximaal 5 punten.

Zeeglijn: de algemene langsscheepse lijn van een vaartuig (vaak de lijn die het berghout en/of de bovenste gang van het casco volgt). Deze lijn staat normaliter hol, zodat deze bij de voor- en achterstevan hoger staat dan in het midden van het vaartuig.

Hiervoor wordt gekeken naar de volgende elementen, waarbij beide elementen even belangrijk zijn:

- Het casco en de opbouw zijn op elkaar afgestemd, hebben een evenwichtige verhouding, waarbij de opbouw de zeeglijn van het vaartuig volgt.
- De opbouw heeft een bescheiden hoogte en breedte, blijft binnen het casco en laat het voor- en achterdek vrij.

Evenwichtige verhouding casco en opbouw

Opbouw volgt de zeeglijn van het casco

Verhouding casco en opbouw minder evenwichtig

A3: Toevoegingen voor de passagiersvaart zijn ondergeschikt aan hoofdvorm en totaalbeeld: maximaal 5 punten.

Hiervoor wordt gekeken naar de volgende elementen, waarbij alle elementen even belangrijk zijn:

- Daken of kappen zijn plat, licht hellend, licht gebogen of licht geknikt.
- Toevoegingen ten behoeve van het gebruik van het vaartuig als passagiersvaartuig (bijvoorbeeld ramen, lichtluiken, deuren, tussendecken, relingen of andere toevoegingen) zijn ondergeschikt aan de hoofdvorm en het totaalbeeld.
- De uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig vormgegeven met aandacht voor de karakteristiek van het type vaartuig en voor evenwichtige verhoudingen.
- De uitwerking volgt de symmetrie van het vaartuig.

Luifel ondergeschikt aan hoofdvorm
sleepboot

Zitkuip ondergeschikt aan totaalbeeld

De detaillering minder zorgvuldig vormgegeven

B. Relatie tussen vorm, gebruik en constructie (maximaal 5 punten)

De verschijningsvorm van een vaartuig dat voldoet aan redelijke beeldkwaliteitseisen heeft een relatie met het gebruik ervan en de wijze waarop het gemaakt is, terwijl de vormgeving ook zijn eigen samenhang en logica heeft.

Het gebruik en de constructie van een vaartuig staan aan de wieg van de vorm ervan. De verschijningsvorm van een passagiersvaartuig moet een samenhangend en consistent beeld opleveren, dat logisch volgt uit het gebruik en de constructie. De verschijningsvorm moet een kloppend verhaal opleveren.

B1: De vorm van het vaartuig volgt logisch uit het gebruik en de constructie; er is een duidelijke relatie tussen vorm, gebruik en constructie en het heeft een samenhangend en consistent beeld: maximaal 5 punten.

Duidelijke relatie tussen vorm, gebruik en constructie

Onduidelijke relatie tussen vorm, gebruik en constructie (optelsom van passagiersruimte, soort opbouw, soort plateau)

Onduidelijke relatie tussen vorm en gebruik (bierwaterfiets - schip of tafel?)

Onduidelijke relatie tussen vorm, gebruik en constructie (caféschip - schip of ponton?)

C. Relatie tussen schip en omgeving (maximaal 15 punten)

Een vaartuig dat voldoet aan redelijke beeldkwaliteitseisen levert een positieve bijdrage aan de kwaliteit van de openbare binnenstedelijke ruimte. Daarbij worden hogere eisen gesteld naarmate de openbare betekenis van het vaartuig of de omgeving groter is.

Het gemeentelijk beleid als beschermd stadsgezicht is gericht op het behouden en versterken van de historische kenmerken van het vaarwater in de binnenstad.

C1: Het vaartuig past in de ruimtelijke context: maximaal 5 punten.

Op deze score wordt een multiplier van 3 toegepast. Dit betekent dat de mogelijke scores op dit criterium 0,3,6,9,12 en 15 zijn.

Hierbij wordt gekeken naar de volgende element:

- Passagiersvaartuigen maken deel uit van de historische context van de Amsterdamse binnenstad en sluiten met hun beeldkwaliteit aan op de karakteristiek van de bebouwing aan de vaarwegen en havens waar zij veelal zullen varen.

Positieve bijdrage aan ruimtelijke kwaliteit

Minder positieve bijdrage aan de ruimtelijke kwaliteit

Vaartuig past minder bij karakteristiek van Amsterdam

Vaartuig past bij karakteristiek van Amsterdam

Afmeting en karakteristiek passen bij de bebouwing ... wel in Tokyo, niet in de binnenstad van Amsterdam

Vaartuig sluit minder aan op karakteristieke bebouwing in binnenstad Amsterdam

D. Betekenissen van vormen in sociaal-culturele context (maximaal 5 punten)

Bij een vaartuig dat voldoet aan redelijke beeldkwaliteitseisen worden verwijzingen en associaties zorgvuldig gebruikt en uitgewerkt, zodat er concepten en vormen ontstaan die bruikbaar zijn in de maatschappelijke realiteit.

D1: De scheepsbouwkundige uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en evenwichtig, en de opbouw past bij de karakteristiek van het type schip: maximaal 5 punten.

Hierbij wordt gekeken naar de volgende elementen, waarbij alle elementen even belangrijk zijn:

- Er is extra zorg voor de detaillering van toevoegingen voor de functie van passagiersvaartuig, zoals ramen, lichtluiken, toegangsdeuren en daken.
- Bij renovatie of restauratie aan passagiersvaartuigen worden de bestaande kenmerken en detaillering behouden.
- Het karakteristieke beeld van het vaartuig gaat voor op de herkenbaarheid van de functie van het schip als passagiersvaartuig.
- De nadruk ligt op zorgvuldigheid en ambachtelijke scheepsbouwkunde.
- In het vaarwater met nieuwbouw bebouwing is een hedendaagse interpretatie van nautische kenmerken mogelijk.

Bruikbare concepten

Associaties minder zorgvuldig uitgewerkt

Nieuwbouw met zorgvuldige detaillering

Bestaande kenmerken minder behouden

Zorgvuldig en ambachtelijk uitgevoerd

Afwerking minder zorgvuldig uitgevoerd

Opbouw salon past minder bij karakteristiek van type vaartuig

Uitwerking minder zorgvuldig vormgegeven

E. Evenwicht tussen helderheid en complexiteit (maximaal 5 punten)

Bij een vaartuig dat voldoet aan redelijke beeldkwaliteitseisen is structuur aangebracht in het beeld, zonder dat de aantrekkingskracht door simpelheid verloren gaat. Symmetrie, ritme, herkenbare maatreeksen en materialen dragen bij aan een begrijpelijk beeld, dat echter ook een beroep mag doen op de creativiteit van de voorbijganger.

E1: Er is een evenwicht tussen helderheid en complexiteit: maximaal 5 punten.

Hiervoor wordt gekeken naar de volgende elementen, waarbij beide elementen even belangrijk zijn:

- Het schip heeft een begrijpelijk beeld door symmetrie, ritme en herkenbare materialen.
- Het schip heeft complexiteit en aantrekkingskracht.

Structuur in het beeld aangebracht

Aantrekkingskracht door simpelheid verloren

Ritme en herkenbare materialen ontbreken

Aantrekkingskracht door simpelheid verloren

F. Materiaal, textuur, kleur en licht (maximaal 15 punten)

Bij en vaartuig dat voldoet aan redelijke beeldkwaliteitseisen ondersteunen materiaal, textuur, kleur en licht het karakter van het schip zelf en de ruimtelijke samenhang met de omgeving of de te verwachten ontwikkeling daarvan.

F1: Schip gebruikt passende materialen als hout, staal, zeildoek en glas: maximaal 5 punten.

Hiervoor wordt gekeken naar de volgende elementen, waarbij beide elementen even belangrijk zijn:

- Materialen passen bij het vaartuigtype. Er zal vooral hout, staal, zeildoek en transparant glas gebruikt worden, maar geen kunststof of steenachtige materialen.
- Bij renovatie of verbouwingen aansluiten op de detaillering en het materiaal- en kleurgebruik van het vaartuig.

Materiaal en kleur ondersteunen karakter van schip

Materiaal ondersteunt karakter minder

Passende materialen, details en kleuren

Kunststof heeft lage beeldkwaliteit

F2: De kleuren passen bij het vaartuigtype en zijn terughoudend, eventueel met kleuraccenten: maximaal 5 punten.

Kleur minder terughoudend

Kleur minder terughoudend

Kleur minder terughoudend

Kleur past minder bij vaartuigtype

Kleur past minder bij vaartuigtype

F3: Kleuren sluiten aan bij de kenmerken en het karakter van het schip en de omgeving waarin het vaartuig vaart: maximaal 5 punten.

Kleurgebruik past goed in Amsterdam

Kleurgebruik past minder goed in Amsterdam